

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЛАНДШАФТОЗНАВЧИХ ПОНЯТЬ ЗМІСТУ ШКІЛЬНОЇ ГЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ	Ошибка! Закладка не определена.
1.1. Поняття «ландшафт» як географічна категорія	Ошибка! Закладка не определена.
1.2. Ландшафтознавча парадигма і практика	Ошибка! Закладка не определена.
1.3. Карта як базис для формування ландшафтознавчих понять.	Ошибка! Закладка не определена.
РОЗДІЛ 2. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЛАНДШАФТОЗНАВЧИХ ПОНЯТЬ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ГЕОГРАФІЇ В ШКОЛІ	Ошибка! Закладка не определена.
2.1. Методичні умови формування ландшафтознавчих понять.	Ошибка! Закладка не определена.
2.2. Підходи до формування ландшафтознавчих понять в учнів.....	Ошибка! Закладка не определена.
2.3. Застосування ландшафтознавчого профілю для формування уявлень про структуру ландшафту.	Ошибка! Закладка не определена.
РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗНАНЬ ПРО ЛАНДШАФТ У ШКОЛІ	Ошибка! Закладка не определена.
3.1. Обґрунтування проведення ландшафтознавчих екскурсій.	Ошибка! Закладка не определена.
3.2. Ландшафтознавчі знання у школі	Ошибка! Закладка не определена.
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	Ошибка! Закладка не определена.
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	6

ВСТУП

Актуальність теми. Розуміння цілісності географічного уявлення планети Земля є важливим елементом в системі загальної культури особистості її творчого потенціалу та розвитку. Життя людей залежить від природокористування з ландшафту та якості самого ландшафту. Тому, Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти в Україні, визначається нормування в учнів природничо-наукових компетентностей з географічним компонентом, який включає і поняття «ландшафт». Для того, щоб зберегти природні ландшафти та їх ресурси для наступних поколінь потрібно контролювати норми життя та споживання ландшафтів.

У працях Д.Арманда, К.Геренчука, А.Ісаченка, О.Маринича, Г.Міллера, Л.Берга, М.Солнцева, Г.Денисика, В.Преображенського, С.Калесника, Н.Муніч, Ф.Мількова досліджено наукові основи ландшафтознавства. На сьогодні, безліч досліджень про ландшафти в Україні описано в публікаціях М.Гродзинського, Г.Денисика, О.Ковальова, В.Пашенка, К.Позаченюк, В.Петліна та інші. Враховуючи принципи системності, науковості, зв'язку з життям, надбання географічної науки потрібно відображати у шкільній географії.

Показані наукові підходи до формування змісту шкільної географічної освіти у роботах таких визначних науковців: В. Максаковського, А.Усова, К.Ушинського, М.Баранського, Д.Семенова, О.Варакута, Т.Назаренко, Л.Круглик, В.Паламарчук, Н.Шулдик вивчали процес формування понять.

О.Баркова, І.Васильєва, К.Пашканг, В.Преображенський розробляли методичні рекомендації для полегшення вивчення ландшафтознавчого змісту шкільної географічної освіти.

Наявність значної кількості наукових підходів до трактування поняття «ландшафт» та недостатньо розроблена методика відображення різних тлумачень у змісті шкільної географії призводять до того, що їх сутність тяжко сприймається учнями. Це є причиною того, що багато вчителів, вчених, методистів вдаються до знаходження найбільш вигідних шляхів формування та засвоєння наукових знань. Методика формування ландшафтознавчих понять під час вивчення географії в школі, висвітлювалася в працях Л.Вішнікіної, А.Воронцова, О.Топузова, Т.Герасімової, А.Даринського, В.Корнеєва, А.Бібік, М.Костриці, Л.Панчешнікової, Т.Коринської, Г.Уварової та інші.

Вивчення ландшафтів має на меті формування знань про них у школярів. Загалом ця тема у школі розкрита не повністю. Отже, постає необхідність адаптування інформації про них із наукових джерел для шкільного процесу.

Метою магістерської роботи є обґрунтування комплексу заходів формування поняття «ландшафт» у шкільному курсі географії.

Завданнями є :

1. Проаналізувати значення поняття «ландшафт» у шкільній географії шляхом узагальнення наявної літератури та педагогічної практики.
2. Систематизувати педагогічні умови формування ландшафтознавчих понять у процесі вивчення географії у школі;
3. Розглянути карту, як базис для формування ландшафтознавчих понять;
4. Експериментально перевірити та розглянути можливості використання та практичне застосування знань про ландшафт у школі.

Об'єкт дослідження - навчально-виховний процес географічної освіти в загальноосвітніх навчальних закладах.

Предметом дослідження - педагогічні умови формування поняття

«ландшафт» та можливості його застосування у шкільній географії.

Методи дослідження:

- теоретичні: аналіз наукової педагогічної, методичної, психологічної та географічної літератури; класифікація, порівняння та узагальнення, визначення напрямку використання поняття «ландшафт» у географічній освіті;
- емпіричні: опитування (бесіда, анкети, тестування, інтерв'ювання) учнів і вчителів та спостереження навчального процесу для обґрунтування методичних підходів щодо формування поняття «ландшафт»; обсерваційні - педагогічний експеримент.

Наукова новизна дослідження:

Детально розглянуто модель формування поняття «ландшафт» у шкільній географії; виділено підходи до вивчення понять, які не мають однозначного тлумачення в науці, але актуальні в змісті шкільної географії; визначено педагогічні умови формування поняття «ландшафт» у навчанні предмета; серед географічних екскурсій виокремлено ландшафтознавчу та визначено її ознаки.

Практичне значення результатів дослідження. Перевірено на практиці педагогічні умови формування поняття «ландшафт» та систему творчих завдань для вивчення ландшафтознавчих понять у курсах шкільної географічної освіти та позакласній роботі.

Апробація результатів дослідження здійснювалася на підсумковій науковій конференції Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського «Актуальні питання географічних, біологічних та хімічних наук» (Вінниця, 2016).

Структура дипломної роботи. Дипломна робота складається зі вступу, 3-х розділів, висновків, списку використаної літератури (81 джерел) .

Робота містить 8 рисунків, 6 таблиць. Загальний обсяг роботи 92 сторінок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алаев Е.Б. Экономико-географическая терминология / Е.Б Алаев. - М. : Мысль, 1977. - 200 с.
2. Атлас природных условий и естественных ресурсов Украинской ССР. - М. : Главное управл. геодезии и картографии СМ СССР, 1978. -184 с.
3. Баринова И.И. География России. Природа. 8 кл. : учеб. для общеобразоват. учеб. заведений / И.И. Баринова. - 4-е изд., стер. –М. : Дрофа, 2000. -288 с. : ил., карт.
4. Барков А.С. Вопросы методики в истории географии / А.С. Барков. –М., 1961. - 129 с.
5. Безуглий А.М. Шкільний геологічний словник-довідник / А.М. Безуглий, І.Г. Співаковський. –К. : Рад. шк., 1978. - 164 с.
6. Берг Л.С. Географические зоны Советского Союза / Л.С. Берг. - Изд. 3-е. –М. : Гос. изд-во геогр. лит., 1947. -398 с.
7. Берги Э. Европейская конвенция о ландшафтах / Э. Берги // *Naturora*. – 2003. - № 98. - С. 3.
8. Берлянт А.М. Образ пространства: карта и информация. –М.: Мысль, 1986. - 238 с.
9. Бойко В.М. Загальна географія. 6 клас : зошит для практичних робіт і контролю знань / В.В. Бойко, С.В. Міхелі. –К. : Педагогічна преса, 2006. – 56 с.
10. Булава Л. Методика викладання фізичної географії України / Л. Булава. –Полтава, 1994. - Вип. 4: Ландшафти і фізико-географічне районування. Природні зони. – 28 с.
11. Булатов В.Э. Общая география : эксперим. учеб. для 6 кл. сред. учеб. завед. / В.Э. Булатов, С.С. Каринский, А.В. Новиков. – М : МИРОС, 1994.- 168 с.

12. Варакута О. Формування в учнів географічних понять / О. Варакута // Географія та основи економіки в школі. – 2002. – № 6. – С. 28-31.
13. Варакута О.М. Шкільна географія та методика її навчання. Курс лекцій / О.М. Варакута. – Перероб. і доп. –Т. : Тайп, 2007. – 187 с.
14. Варакута О.М. Шкільні краєзнавчі екскурсії у Дністровському каньйоні / О.М. Варакута // Туристичні ресурси як чинник розвитку території : матеріали Всеукраїн. наук. – практ. конф. – Т. : Вид-во ТНПУ імені В. Гнатюка, 2012. – С . 187-191.
15. Веклич М.Ф. Основы палеоландшафтоведения / М.Ф. Веклич. – К. : Наук. думка, 1990. – 192 с.
16. Вішнікіна Л.П. Навчальне моделювання на уроках географії / Л.П. Вішнікіна // Географія та основи економіки в школі. – 2006. – № 5. – С. 43-45.
17. География России : учеб. для 8-9 кл. общеобразов. учрежд. / под ред. А.И. Алексеева : в 2-х кн. Кн. 1. Природа и население. 8 кл. – М. : Дрофа, 2001. – 320 с.
18. Геттнер А. География: ее история, сущность и методы / А. Геттнер ; пер. с нем. Е.А. Торнеус ; под ред. Н.Н. Баранского. – М. : Просвещение, 1985. – 310 с.
19. Гілецький Й. Географія України : пробний підруч. для 8 кл. / Й. Гілецький. – Т. : Підручники і посібники, 2008. – 240 с.
20. Гільберг Т.Г. Практикум з фізичної географії України. 8 клас / Т.Г. Гільберг, Г.В. Думанська. – Кам'янець-Подільський : Абетка, 2001. – 36 с.
21. Гоголь Н.В. Собрание починений : в 6 т. – Т. 1. Вечера на хуторе близ Диканьки. – М. : Гос. изд-во худ. лит., 1952. – 351 с.
22. Гончаренко С.У. Педагогічні закони, закономірності, принципи. Сучасне тлумачення / С.У. Гончаренко. – Рівне : Волинські обереги, 2012. – 192 с.

23. Гофман В.М. Системный подход в географии / В.М. Гофман, А.А. Минц, В.С. Преображенский // Вопросы географии. – 1971. – № 88 . – С . 65-75.
24. Григорьев А.А. Закономерности строения и развития географической среды / А.А. Григорьев. – М. : Наука, 1966. – С. 15-22.
25. Давыдова М.И. Самостоятельные работы учащихся по физической географии СССР : книга для учителя. – М. : Просвещение, 1982. – С. 23-69.
26. Дітчук І.Л. Фізична географія України : підруч для 8 кл. загальноосвіт. навч. закл. України / І.Л. Дітчук, О.В. Заставецька, І.В. Брущенко. – Запоріжжя : Прем'єр, 2008. – 256 с. : іл., карти. С. 10.
27. Дорн В. Формирование представлений и понятий в обучении географии / В. Дорн, В. Ян ; пер с нем. И. Шрайбера, под ред. Л. Панчешниковой. – М. : Педагогика, 1970. – 240 с.
28. Казаков А. География для младших школьников. 2 класс / А. Казаков ; под ред. Нечаевой Н. В. – М. : АОТ «Корпорация Федоров», 1997. – 272 с.
29. Кобернік С.Г. Фізична географія України: дидактичний комплекс до вивчення шкільного курсу в 8 класі / С.Г. Кобернік, Р.Р. Коваленко. – К. : Шк. світ, 2009. – 144 с.
30. Коновалова И.Т. Геосистемное картирование / Т.И. Коновалова. – Новосибирск : Гео, 2010.- 186 с.
31. Круглик Л.І. Науково-теоретичне та методичне забезпечення курсу «Загальна географія» 6 кл. / Л.І. Круглик // Географія. – 2004. – № 19 (23) . – С. 1-8.
32. Круть И.В. Введение в общую теорию Земли. Уровни организации геосистем / И.В. Круть. – М. : Мысль, 1978. – 367 с.
33. Лазаревич К.С. Как строить топографический профиль / К.С. Лазаревич // География. – 2001. – № 5. – С. 8 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://geo.1september.ru/2001/05/10.htm>.

34. Ласточкин А.Н. Системно-морфологическое основание наук о Земле (Геотопология, структурная география и общая теория геосистем) / А.Н. Ласточкин. – СПб., 2002. – 762 с.
35. Лобжанидзе А.А. География. Земля и люди : учеб. для 7 кл. общеобразоват. учреж. / А.А. Лобжанидзе. – М. : АСТ-ПРЕСС ШКОЛА, 2005. – 208 с. : ил., карты.
36. Мамонов А.В. История экскурсионного дела / А.В. Мамонов // География в школе. – 1999. – № 2. – С. 41-44.
37. Маринич О.М. Фізична географія України : підручник / О. М. Маринич, П.Г. Шищенко. – 3-тє вид., стер. – К. : Т-во «Знання», КОО, 2006.-511 с.
38. Масушко И.А. География Украины (I ч.). 8 кл. : рабочая тетрадь с програм, практическими работами / И.А. Масушко. – Луганск : Янтарь, 2001. - 64 с.
39. Мильков Ф.Н. Основные проблемы физической географии / Ф.Н. Мильков. – М. : Высш. шк., 1967-107 с.
40. Мильков Ф.Н. Словарь-справочник по физической графии / Ф.Н. Мильков. – М. : Мысль 1970. - 344 с.
41. Молочко В.В. Атлас вчителя : довідкове картографічне видання / В.В. Молочко, Ж.С. Бонк, І.Л. Дрогушевська [та ін.]. – К. : ДНВП «Картографія», 2010. – 328 с.
42. Муніч Н.В. Глобальна географія / Н.В.Муніч, Г. Шищенко // Географія, 10-11 кл. : програми для профільн. навчання в загальноосвіт. навч. закладах (Рекомендовано Міністерством освіти і науки України, лист № 1/11-385 від 30.01.2004 р.) / Н.В. Бескова, В.М. Бойко, С.Г. Кобернік [та ін.]. - К. : Пед. преса, 2005. – С. 5-26.
43. Муніч Н.В. Ландшафтний профіль: ретроспектива і перспектива / Н.В. Муніч // Географія та економіка в сучасній школі. – 2012. – № 7-8. - С. 53-60.

44. Муніч Н.В. Формування ландшафтознавчих понять у шкільній географічній освіті : дис. / Н. В. Муніч– К., 2013. – С. 346.
45. Муніч Н.В. Мова рідного краю / Н.В. Муніч // Історія української географії. - Т., 2001. – Вип. 4. Краєзнавство. – С. 57-58.
46. Муніч Н.В. Підручник і карта як основа формування географічної культури / Н.В. Муніч // Проблеми сучасного підручника : зб. наук. пр. - К. : Педагогічна думка, 2003. – Вип. 3. - С. 114-118.
47. Муніч Н.В. Формування ландшафтознавчих понять: загальноземлезнавчі, філософські, психолого-географічні аспекти / Н.В. Муніч // Педагогічна освіта: теорія і практика : зб. наук. пр. – Кам'янець -Подільський : Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2012. - Вип. 10. – С 198-205.
48. Назаренко Т.Г. Підвищення мотивації вивчення географії під час обрання відповідного профілю / Т.Г. Назаренко // Географія та основи економіки в школі. – 2010. - № 11-12. – С. 37-39.
49. Ожегов С.И. Словарь русского языка : 70000 слов / под ред. Н.Ю. Шведовой. – 23-е изд., испр. – М. : Рус. яз., 1991. - 917 с.
50. Охрана ландшафтов : толковый словарь / отв. ред. В.С. Преображенский. – М. : Прогресс, 1982. - 272 с.
51. Охрана природы. Ландшафты. Термины и определения. ГОСТ 17.8.01-80. – М. : Прогресс, 1972. – 10 с.
52. Паламарчук Л.Б. География : учеб. для 11 кл. общеобразоват. учеб. заведений: профильный уровень / Л.Б. Паламарчук, Г.Г. Гильберг, В.В. Безуглый. – К. : Генеза, 2011. – 304 с. : іл.
53. Паламарчук Л.Б. География : підруч. для 10 кл. загальноосвіт. навч. закл.: профільний рівень / Л.Б. Паламарчук, Г.Г. Гильберг, В.В. Безуглый. – К. : Генеза, 2010. – 304 с. : іл.
54. Пестушко В.Ю. География материков і океанів: підруч.для 7-го кл. серед.загальноосв. шк. / В.Ю. Пестушко, В.О. Сасихов, Г.Є. Уварова – К : Абрис – 384 с.

55. Пестушко В.Ю. Фізична географія України : підруч. Для 8 кл. загальноосвіт. навч. закл. / В.Ю. Пестушко, Г.Ш. Уварова. – К. : Генеза, 2008. – 288 с. : іл.
56. Петрова Н.Н. География. Природа и народы России. 8 кл. учеб. для общеобразоват. учреждений. / Н.Н. Петрова, Н.А. Максимова. – М. : Мнемозина, 2009. – 240 с.
57. Преображенский В.С. Ландшафты в науке и практике / В.С. Преображенский. – М. : Знание, 1981. – 48 с.
58. Раковская Э.М. География: природа России : учеб. для 8 кл. общеобразоват. учреж. / Э.М. Раковская. – М. : Просвещение, 1997. – 304 с.
59. Садкіна В.І. Зошит на друкованій основі з фізичної географії України / В. І. Садкіна. - Х. : НМЦ «Школяр», 1997. - 104 с.
60. Словник іншомовних слів. - К., 1985. - 480 с.
61. Словник-довідник з фізичної географії. 6-8 класи / С.В. Міхелі, В.Ю. Пестушко, Г.Д. Проценко [та ін.] ; за наук. ред. В.Г. Чирки. – Х. : Вид. група «Основа», 2004. – 144 с. – (Б-ка журналу «Географія»; вип. 8)
62. Соловей И.В. Изучение ПТК своей местности / И.В. Соловей, Н.В. Соловей // География в школе. – 1987. – № 3. – С. 53-54.
63. Топузов О.М. Електронний педагогічний програмний засіб для підготовки учнів до зовнішнього незалежного оцінювання з географії / О.М. Топузов // Географія та основи економіки в школі. – 2008. – № 7- 8. – С. 25-30.
64. Топузов О.М. Система творчих завдань як засіб формування креативності на уроках географії / О.М. Топузов // Географія та основи економіки в школі. – 2008. – № 11-12. – С. 41-44.
65. Тютюнник Ю.Г. О происхождении и первоначальном значении слова «ландшафт» / Ю.Г. Тютюнник // Известия РАН. Сер. Географическая. – 2004. – № 4. – С. 116-122.

66. Уварова Г.Ш. Формування географічних понять у курсі «Географія материків і океанів» / Г.Ш. Уварова // Географія та основи економіки в школі. – 2000. -№ 4. – С. 27-31.

67. Харківщинознавство : навч. посіб. для учнів 8-9 кл. загальноосвіт. навч. закл. / О.І. Грінченко, С.Л. Губіна, Т.В. Дрожжина [та ін.] ; за ред. Л.Д. Покроєвої, Т.В. Дрожжиної ; Харківська академія неперервної освіти. – Вид. 3-тє, перероб. й доп. - Х. : Гімназія, 2011. – 448 с.

68. Хлебосолова О.А. Качество школьного географического образования и способы его оценки : монография / О.А. Хлебосолова. – Рязань, 2007.- 152 с.

69. Хлебосолова О.А. Проблемы оценки качества школьного образования в отечественных педагогических исследованиях / О.А. Хлебосолова // Известия РАО. – 2010. – № 1. – С. 94-100.

70. Царик Л.П. Екологія : підруч. для 10 кл. загальноосвіт. навч. закл. : профільний рівень / Л.П. Царик, П.Л. Царик, Г.М. Вітенко. –о К. : Генеза, 2010. - 240 с.

71. Чернов Б.О. Методи навчання географії в школі : посіб. для вчителів / Б.О. Чернов, В.П Корнеєв. – К. : Рад. шк., 1986. – 174 с.

72. Чочиа Н.С. Летняя полевая практика по ландшафтоведению : учеб. пособие для студентов-заочников /Н.С. Чочиа. - Л. : Изд-во ЛГУ, 1969. - С.54.

73. Шарухо И.Н. Методика преподавания географии : в 5 ч. – Ч 4. Урочная и внеурочная формы обучения географии / И.Н. Шарухо : методическое пособие. – Могилев : МГУ им. А.А. Кулешова, 2007. – 180 с.

74. Шарухо И.Н. Профессор Шенберг Г.Г. - человек-легенда Могилевского геофака / И.Н. Шарухо, Н.В. Мунич // География в школе. – 2012. – № 8. – С . 56-58.

75. Шенберг Г.Г. Географические экскурсии: их сущность, содержание и методы ведения / Г.Г. Шенберг. –М. ; Л. : Гос. Изд-во, 1926. – 160 с.
76. Шищенко П.Г. Фізична географія України : підруч. Для 8 кл. загальноосвіт. навч. закл. / П.Г. Шищенко, Н.В. Муніч. –К. : Зодіак-ЕКО, 2005. –255 с.
77. Шулдик Н. Психологічні особливості формування теоретичних географічних понять в учнів середнього шкільного віку : автореф. дис. ... канд. геогр. наук / Шулдик Н. – К., 2003. – 18 с.
78. Энциклопедический словарь географических терминов / гл. ред. С.В. Калесник. – М. : Сов. энциклопедия, 1968. – 440 с.
79. Яценко В.С. Методика оцінювання навчальних досягнень учнів з географії / В.С. Яценко. – Х. : Основа, 2008. – 111 с.
80. Яценко В.С. Особливості характеристик якісних знань учнів з фізичної географії / В.С. Яценко // Географія та основи економіки в школі. – 2002. – № 6. – С.31-33.
81. Sciences de la vie et de la terre / A. Triaa, Y. Zouaoui, L. Kherouf, Y. Guiga. – 2-eme annee de l'enseignement secondaire Sciences. – Tunisie : Imprimerie BETA, 2007. – P. 13.